

Djuravdelningen

Bilaga till checklista - Strutsfåglar

Fastställd den 13 december 2022

Innehåll

Inledning.....	4
Struts 1. (B) Personalstyrkan är tillräcklig och den som ansvarar för hållande av strutsfåglar har tillräckliga färdigheter och kunskaper.....	4
Struts 2. (B) Tillsyn sker av alla djur minst två gånger om dagen.....	5
Struts 3. (B) Sjuka eller skadade djur ges nödvändig vård. Djur som behöver särskild vård kan tas omhand i avsett utrymme.....	6
Struts 4. (B) Belysning finns så att tillsyn av djuren alltid kan ske utan svårigheter .	7
Struts 5. Kravet på extra tillsyn är uppfyllt.....	7
Struts 6. Kraven avseende social kontakt eller att djuren tillfälligt ska hållas åtskilda är uppfyllda.....	8
Struts 7. Kraven på att kycklingar som är äldre än tre dagar aktiveras är uppfyllda	8
Struts 8. Strutsfågeln hålls tillfredsställande rena.....	9
Struts 9. Förbudet mot att använda strutsfåglar som tävlings- eller riddjur följs.....	9
Struts 10. Endast i extrema fall sker infångning med hjälp av läkemedel och då under veterinärt ansvar.....	9
Struts 11. Kraven avseende att strutsfågeln hålls på ett sådant sätt att smitta inte överförs eller att fåglarna skadas är uppfyllda.....	10
Struts 12. Kycklingarna ges möjlighet att präglas på en föräldragestalt senast andra dagen efter kläckning.....	10
Struts 14. (B) Det finns journaler för minst 5 år tillbaka över djur som behandlas med karensbelagda läkemedel och antalet dödsfall i besättningen.....	11
Struts 15. (B) Utrymmen för djuren är tillräckligt stora och följer de måttbestämmelser som finns.....	12
Struts 16. Uppbindning sker endast efter ordnation av veterinär och fixering sker endast tillfälligt, enligt gällande föreskrifter och i samband med hantering av djuren.....	13
Struts 17. (B) Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen.....	13
Struts 18. (B) Kraven på ljusinsläpp och belysning är uppfyllda.....	14
Struts 19. (B) Kraven på inredningens utformning avseende skaderisker etc är uppfyllt.....	15
Struts 20. (B) Kraven på hägn, bete, rastgårdar, markytor, drivningsvägar, drivning och stängsel är uppfyllda.....	16
Struts 21. Föremål och ämnen som kan skada djuren förvaras oåtkomliga för djuren.....	16
Struts 22. Kraven på anläggningens placering är uppfyllda.....	17
Struts 23. Kraven på renhållning och strö är uppfyllda.....	17

Struts 24. Golvet har en jämn och halksäker yta och är lätt att rengöra.....	18
Struts 25. Buller i stallet har godtagbar nivå och frekvens.....	18
Struts 26. Strutsfåglarna har tillgång till sandbad	19
Struts 27. Kraven avseende hållande av strutsfåglar i hägn är uppfyllda.....	19
Struts 28. Förbudet mot utrustning som ger strutsfåglarna en elektrisk stöt är uppfyllt	20
Struts 29. Kraven avseende ligghallar är uppfyllda.....	20
Struts 30. Krav kring brandskydd och beredskap vid elavbrott är uppfyllda	20
Förutsättningar finns för att kunna rädda djuren vid brand och godtagbart brandskydd.....	20
Godtagbar plan finns för upprätthållande av djurskydd vid elavbrott.....	21
Struts 31. Vid avel finns det lämpliga platser för reden.....	21
Struts 32. (B) Daglig tillsyn sker av automatiska system och anordningar	21
Struts 33. (B) Mekaniskt ventilerade stallar har nödventilation.....	22
Struts 34. (B) Utfodring sker på ett sånt sätt så att alla djur kan äta lugnt och naturligt.....	22
Struts 35. (B) Djuren ges foder som garanterar en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel.....	23
Struts 36. (B) Kraven på tillgång till vatten och på vattnets kvalitet är uppfyllda	23
Struts 37. (B) Hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt.....	24
Struts 38. Strutsfåglar har från sex dagars ålder tillgång till sand eller stenar av passande storlek och mängd för att underlätta matsmältningen	24
Struts 39. (B) Operativa ingrepp utförs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt	25
Struts 40. Kraven som gäller för injektioner är uppfyllda	25
Struts 41. (B) Kravet på att avel inte innebär onödig stress och lidande följs.....	25
Struts 42. Kraven på att vildfångade strutsfåglar eller strutsfåglar från ägg lagda av frilevande sådana fåglar inte får hållas följs.....	26
Struts 43. Stämmer det att inga övriga brister upptäcktes vid kontrollen?.....	26
Struts 44. Stallet är förprovat och godkänt vid slutbesiktning	26

Inledning

Denna vägledning är beslutad av Jordbruksverket och ger information om hur bestämmelserna som rör djurens välfärd bör kontrolleras på anläggningar med strutsfåglar, d.v.s. fåglar av arterna struts (*Struthio camelus*), nandu (*Rhea americana*) och emu (*Dromaius novaehollandiae*). Dokumentet ger också vägledning i hur föreskrifterna bör tolkas och tillämpas i praktiken. En vägledning är dock inte juridiskt bindande och Jordbruksverket saknar möjlighet att besluta om bindande instruktioner för länsstyrelsens kontrollpersonal. Vägledningen beskriver lämpliga sätt att kontrollera att bestämmelserna följs. Det kan dock finnas andra kontrollåtgärder som också är lämpliga.

Vägledningens utformning

Vissa kontrollpunkter innehåller en mer fördjupad bakgrundsbeskrivning. Detta för att åstadkomma en mer samstämmig uppfattning om hur föreskrifterna är avsedda att tolkas och tillämpas.

Hänvisningar till författningstext anges inte i denna vägledning, utan dessa finns i stället i checklistan för djurskyddskontroller vid respektive kontrollpunkt. Checklistan kan du ladda ner från Jordbruksverkets hemsida.

Kontrollpunkterna i denna vägledning är till skillnad från kontrollpunkterna i checklistan lagda i nummerordning. Detta för att göra det lättare att hitta i vägledningen. Kontrollpunkter markerade med "(B)" ingår i baskontroll.

För kontrollpunkter markerade "I kontrollpunkten ingår grundvillkor" ska du läsa mer i aktuell Kontrollinstruktion för grundvillkorskontroller (se Jordbruksverkets hemsida). I denna vägledning finns vid sådana kontrollpunkter en kort information om vad som är, eller i förekommande fall inte är, grundvillkor i kontrollpunkten samt en hänvisning till de aktuella kraven i EU-direktivet.

I denna hänvisning används följande förkortningar:

- AD (animaliedirektivet) = Rådets direktiv 98/58/EG

Struts 1. (B) Personalstyrkan är tillräcklig och den som ansvarar för hållande av strutsfåglar har tillräckliga färdigheter och kunskaper

Kontrollen bör omfatta:

- Att personer som ansvarar för skötseln av djuren har med godkänt resultat genomgått godkänd utbildning i uppfödning och skötsel av strutsfåglar.

Vägledning

Personer som handhar djur ska ha tillräckliga kunskaper och färdigheter samt vara tillräckligt många för att kraven på djurens tillsyn och skötsel ska kunna uppfyllas.

Genom att ställa lämpliga frågor till djurhållaren kan eventuella brister vad gäller personella resurser eller kunskap hos djurhållaren belysas. Konkret innebär detta förfarande att denna kontrollpunkt ofta bedöms under och i samband med avslut av kontrollens utförande och inte vid kontrollens inledning.

Du bör kunna, efter dialog med djurhållaren, uppskatta en rimlig tillsyn- och skötseltid som ägnas djuren. Om du t.ex. upptäcker brister vad gäller smutsiga djur, djurutrymmen eller skadade djur som inte har fått nödvändig vård, bör du alltid klarlägga de bakomliggande orsakerna. I dessa fall kan du även undersöka om det finns beredskap på gården för att vid behov tillkalla personal med rimlig inställetid, oavsett tid på dygn eller veckodag m.m.

Ett nej i checklistan på denna punkt bör därför bli aktuellt om det finns överträdelser som indikerar:

- att djurhållaren eller övriga personer saknar tillräcklig kunskap om djurhållning och/eller lämplighet att ansvara för djuren.

Struts 2. (B) Tillsyn sker av alla djur minst två gånger om dagen

Kontrollen bör omfatta:

- Arbetsrutiner för daglig tillsyn (inkl. beredskap).
- Om tillsynen kan ske av samtliga djur utan svårigheter.

Vägledning

Djurhållarens tillsynsansvar omfattar en handlingsplikt, d.v.s. tillsynen är inte acceptabel om en djurhållare har observerat ett problem men inte åtgärdat det. En tydlig anvisning om hur krav på tillsyn av djur enligt 2 kap. 4 § djurskyddslagen (2018:1192) ska tolkas finns i regeringens proposition 2017/18:147 om ny djurskyddslag. Av motiveringen framgår bl a att tillsynen ska utövas med kontinuitet, vara grundlig, anpassas till djurhållningen och ska framför allt stå i proportion till behovet av åtgärder. Förhållanden som behöver åtgärdas ska ägnas så mycket tid och resurser att de uppmärksammas och åtgärdas.

Brister som kan relateras till djurens välfärd kan ofta hänföras till punkten bristande tillsyn över djur. Vid kontroll av eventuella brister som kan bero på bristande tillsyn bör du undersöka vilka tillsynsrutiner som finns.

Det är viktigt att tillsynen anpassas efter den djurhållning som bedrivs och att tillsynen är så noggrann att brister och missförhållanden upptäcks och snabbt och undanröjs så fort som möjligt. Bristande hygien, sjuka djur som inte omhändertas eller avlivas, trasiga inredningar, otillräckligt med strö och är exempel som ofta tyder på bristande utbildning, kompetens, yrkeserfarenhet, otillräcklig personalstyrka eller bristande tillsyn i övrigt.

Finns det rimliga möjligheter att utföra tillsynen så som den beskrivs utifrån djurhållningen i besättningen? Eventuell planerad jourtid (möjlighet att tillkalla personal med rimlig inställetid utanför ordinarie arbetstid). Vem tar ventilationslarmet vid strömavbrott? Djuren ska ses till så att eventuella brister (skador på djur/skador på inredning/fallerande automatiska system) kan uppmärksammas. När djur hålls i stora grupper, kan problem med automatiken snabbt få stora konsekvenser. För att kunna avgöra om djuren är sjuka eller skadade eller visar andra tecken på ohälsa bör man röra sig inne bland djuren.

Iakttä djuren och deras beteende. Är de lugna eller rädda? Är de jämnt spridda eller trängs de någonstans? Är de väl befvädrade? Är fjäderdräkten ren? Finns det djur med avvikande beteende som inte hänger med de övriga eller skadade/döda djur som inte tagits omhand/avlivats och avlägsnats? Bedöms djuren i eventuell sjukbox kunna tillfriskna eller bör de avlivas? Diskutera eventuella brister med djurhållaren. Är det du iakttagit något som djurhållaren själv uppmärksammat tidigare? Vad kan det avvikande beteendet eller skadorna hos djuren bero på?

Struts 3. (B) Sjuka eller skadade djur ges nödvändig vård. Djur som behöver särskild vård kan tas omhand i avsett utrymme

Kontrollen bör omfatta:

- Vilken bedömning görs av omhändertagande kontra avlivning?
- Finns det ett adekvat utrymme som går att värma upp för att ta hand om skadade djur om det behövs? Hur är tillsynen av dessa djur ordnad?
- Vilka rutiner som finns för avlivning av sjuka eller skadade djur. Hur hanteras akut ökad dödlighet? Finns larmlista med telefonnummer?
- Vilken veterinär brukar anlitas?
- Hur hanteras/förvaras döda/avlivade djur? Avskiljs de från övriga djur?

Vägledning

Avlivning är ibland det bästa alternativet för att skydda djur från onödigt lidande då de insjuknat eller skadats. Avlivning ska utföras då djuret har en allvarlig sjukdom

eller skada, som inte kan behandlas utan att djuret utsätts för onödigt lidande. Man bör avliva djuret även i de fall då skadan eller sjukdomen är av lindrigare art, då det bedöms att djuret inte kommer tillfriskna. Om djuret sätts i en sjukbox är det viktigt att det får god omvårdnad och att tillståndet följs noga. Strutsen är ett extremt flockdjur och bör därför inte hållas isolerad från andra strutsar. För att undvika att djur får vänta för länge på avlivning ska personer som har ansvar för djuren ha kunskap om hur de ska bedöma vanligt förekommande tillstånd samt att de ska kontakta veterinär i tveksamma fall och i situationer då fler djur dör eller insjuknar inom kort tid.

Struts 4. (B) Belysning finns så att tillsyn av djuren alltid kan ske utan svårigheter

Kontrollen bör omfatta:

- Att det finns fast monterad belysning i stallavdelningen.
- Att belysningen är sådan att varje djur i respektive utrymme i stallavdelningar och rastgårdar går att inspektera oavsett tidpunkt på dygnet.

I kontrollpunkten ingår grundvillkor. - Belysning för tillsyn är grundvillkor. (AD, bilaga 1, punkt 3)

Struts 5. Kravet på extra tillsyn är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta:

Följande iakttagelser och dialog med djurhållaren kan klargöra om behovet av extra tillsyn uppfylls då den behövs:

- Vilka arbetsrutiner finns för särskild tillsyn? Diskutera med djurhållaren hur detta ordnas, särskilt vid tidpunkt på dygnet då personalstyrkan normalt är reducerad
- Vilka åtgärder vidtas vid behov?

Vägledning

Extra tillsyn är behovsstyrd, till skillnad mot kontinuerlig tillsyn som oftast sker enligt schemalagda rutiner. Behov av extra tillsyn kan uppstå när som helst på dygnet, såväl dag-, kvälls-, nattetid eller helger. Låt djurhållaren berätta hur extra tillsyn är ordnad.

Situationer som kräver extra tillsyn är t.ex. då djuren är unga, sjuka eller skadade eller då djur beter sig onormalt. En risksituation som kräver extra tillsyn är till exempel om flera djur dött i besättningen och det är oklart varför. En annan risksituation är om det indikerats/åtgärdats fel på någon automatisk anordning. Då bör extra tillsyn ske tills automatiken återigen säkert fungerar som den ska.

Struts 6. Kraven avseende social kontakt eller att djuren tillfälligt ska hållas åtskilda är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att djuren hålls i grupp, om inte sjukdomar eller beteende gör att de måste hållas åtskilda.
- Att djur som hålls ensamma kan se och höra andra strutsar, om inte veterinär ordinerat annat.

Vägledning

Strutsfåglar är flockdjur som har sin trygghet i flocken. På savannen är det en fördel att leva i en stor flock, där fler individer kan upptäcka rovdjur som närmar sig. Undersökningar har visat att ju större flocken är, desto mindre vaksam är varje enskild struts. Under parningstiden lever de vanligen i smågrupper om en hane och en till några få honor. Under denna period kan de dock bli mycket aggressiva. Tupparna kan då vakta sitt revir mycket intensivt mot andra tuppar. Därför hindrar man ibland med olika barriärer tupparna från att se varandra. De kan även ge sig på en höna som sätts in i gruppen. Om möjligt bör man därför flytta tuppen till hönan/hönorna och inte tvärtom. Även kycklingar kan vara mycket aggressiva mot nytillkomna djur, varför man bör undvika att flytta enstaka individer – eller i vart fall flytta kycklingen till en grupp som är storleksmässigt mindre. Skillnaden i vikt bör ej vara större än 2-3 ggr.

Struts 7. Kraven på att kycklingar som är äldre än tre dagar aktiveras är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att kycklingarna aktiveras minst fyra gånger dagligen om de inte rör sig tillräckligt. Om vädret är dåligt ska motionen ske inomhus.
- Att kycklingarna tränats på en stimulus så de kan hanteras och fås att röra på sig.

Vägledning

Mår kycklingarna bra är de aktiva hela tiden. Kycklingar som inte rör sig tillräckligt gör inte av med näringen i den s.k. gulesäcken, vilken är kycklingens matsäck den

första tiden efter kläckning. Om inte denna extramat används, kan gulesäcken infekteras och kycklingen dö. Därför är det bra att besöka kycklingarna flera gånger dagligen och röra sig bland dem. Det får kycklingarna att bli aktiva och göra av med energi. Maskinkläckta kycklingar präglas på människor. Skötaren fungerar då som deras förälder och trygghet. Genom att träna kycklingarna att reagera på ett speciellt rop eller ljud från t. ex. en hink med foder, kan de fås att röra på sig när det behövs. Det är viktigt att djuren under hela livet har nära kontakt med skötaren/skötarna så att de förblir tama och därmed hanterbara.

Struts 8. Strutsfåglarna hålls tillfredsställande rena

Kontrollen bör omfatta:

- Samtliga djurkategoriers renhet. Är fjäderdräkten ren?
- Hur är förutsättningarna för att djuren fortlöpande ska kunna hålla sig tillfredsställande rena?

Vägledning

Förutsättningarna för att djuren ska hålla sig rena beror på bl.a. strömedelsanvändning och ströbäddens, sandbadets och rastgårdens skick.

Struts 9. Förbudet mot att använda strutsfåglar som tävlings- eller riddjur följs

Kontrollen bör omfatta:

- Att djuren inte används som tävlings- eller riddjur.

Vägledning

Trots att strutsuppfödning förekommit sedan 1800-talet i Afrika, är det först mot slutet av 1900-talet som den spridits över världen och intensifierats. Därför måste strutsar fortfarande betraktas som icke domesticerade djur, d v s de har inte anpassats till människan på samma sätt som de flesta andra husdjur. Detta gör dem extra känsliga för störningar och hantering över huvud taget. Strutsar är alltså i princip fortfarande vilda djur och därför extremt stresskänsliga. Då de kan orsaka allvarliga skador både på sig själva och på människor i sin närhet när de blir stressade, rekommenderar Europarådet förbud mot att använda strutsar som rid- eller tävlingsdjur. Detta förbud är införlivat i den svenska lagstiftningen.

Struts 10. Endast i extrema fall sker infångning med hjälp av läkemedel och då under veterinärt ansvar

Kontrollen bör omfatta:

- Att läkemedel inte används vid infångning annat än i extrema fall och då övervakas av veterinär.

Vägledning

Strutsar måste fortfarande betraktas som icke domesticerade djur, d.v.s. de har inte anpassats till människan på samma sätt som de flesta andra husdjur (se punkt Struts 9). Detta gör dem extra känsliga för störningar och hantering över huvud taget. Vilka hanteringsrutiner har djurhållaren?

Struts 11. Kraven avseende att strutsfåglarna hålls på ett sådant sätt att smitta inte överförs eller att fåglarna skadas är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att djuren inte hålls tillsammans med andra djurarter som kan sprida smitta eller skada fåglarna.
- Att djur från en annan besättning är kliniskt friska innan de förs in i den nya besättningen.

Vägledning

Strutsar kan drabbas av flera fjäderfäsjukdomar, bl. a. newcastlesjuka (Paramyxovirus), fågelinfluensa och fågelkoppor (Avipoxvirus). Fråga djurägaren vilka rutiner, t. ex. mottagningsstall, som finns för nyinköpta djur.

Struts 12. Kycklingarna ges möjlighet att präglas på en föräldragestalt senast andra dagen efter kläckning

Kontrollen bör omfatta:

- Att kycklingarna hålls tillsammans med äldre djur och att präglingsdjuren fungerar tillfredsställande.

Vägledning

Grundläggande är att det finns rutiner för hur avlivningen genomförs och att den som ska utföra avlivningen har relevant kunskap. Om avlivningen utförs av djurhållaren bör man kontrollera hur avlivningen utförs genom att ställa frågor. I förekommande fall bör även kontrolleras hur utrustning för avlivning förvaras, underhålls och hanteras. Det ska också finnas korrekta rutiner för hur avlivade djur omhändertas

och rutiner för uppföljning av misstänkt smitta. Rutinerna bör också omfatta beredskap då dödligheten överstiger det normala, t.ex. att omedelbart kontakta veterinär.

Struts 14. (B) Det finns journaler för minst 5 år tillbaka över djur som behandlas med karensbelagda läkemedel och antalet dödsfall i besättningen

Kontrollen bör omfatta:

Att det finns minst fem års sparad korrekt dokumentation över veterinärmedicinska behandlingar, läkemedelsanvändning och antal djur som hittats döda respektive avlivats i djurbesättningen.

Vägledning

Främsta syftena med kravet på läkemedelsjournal är livsmedelssäkerhet och djurskydd. Om det påvisas rests substanser av läkemedel i slaktkroppar ska man kunna gå tillbaka och via journalen kontrollera hur och vilket medel som har tillförts enskilda djur eller grupper av djur. Samma sak gäller om det finns misstanke om att djur har felbehandlats. För djur som dör i besättningen ska anledningen till dödsfallen anges.

Journalen ska i förekommande fall innehålla uppgifter om:

- Djurets eller djurgruppens identitet.
- Diagnos.
- Läkemedlets dosering.
- Behandlingstidens längd.
- Namnet på den förskrivande veterinären.
- Namnet på den som utfört behandlingen.
- Använda veterinärmedicinska preparat eller annan behandling.
- Behandlingsdatum.
- Karenstid eller klockslag för behandlingen om karenstiden är kortare än 24 timmar.

Särskilt bör kontrolleras att dokumentation finns från behandling med läkemedel som veterinär förskrivit via telefon, t.ex. avmaskningsmedel, antibiotika och liknande.

Det finns inget lagkrav på att djurhållaren ska använda en viss sorts blankett eller journal, men dokumentationen kan göras genom att veterinärens besöksjournal sparas, förutsatt att den innehåller de begärda uppgifterna. Jordbruksverket och Livsmedelsverket rekommenderar att, i kronologisk ordning, spara de journaler som veterinären lämnar på gården i samband med behandling. Besöksjournalen kan antingen vara en på förhand ifyllt blankett eller en datorutskrift. Oavsett vilket, är det viktigt att uppgifterna i journalen är läsliga och att journalen sparas i minst fem år och kan visas upp vid en kontroll. Kompletterande journalföring måste dock ske av eventuell uppföljande behandling och behandlingar som inte veterinären är inblandad i, t.ex. avmaskningar.

Struts 15. (B) Utrymmen för djuren är tillräckligt stora och följer de måttbestämmelser som finns

Kontrollen bör omfatta:

- Att djuren kan bete sig naturligt och att utrymmet inte otillbörligt inskränker deras rörelsefrihet så att det verkar störande på dem.
- Att höjd och utformning av stängslen är enligt föreskrifterna.
- Att höjd från underlag till tak i byggnader är enligt föreskrifterna.

Vägledning

Då krav på utrymmesmått per djur för byggnader och andra utrymmen inte finns specificerade i nuvarande föreskrifter, får man genom att iaktta djuren och hur de rör sig i utrymmet bedöma om djurskyddsförordningens krav är uppfyllda. Enligt djurskyddsförordningen (SFS 1988:534)1 b § Stall och andra förvaringsutrymmen för djur skall vara så rymliga att samtliga djur i utrymmet kan ligga samtidigt och röra sig obehindrat. Utrymmena skall utformas så, att djuren kan bete sig naturligt.

Öppningen i byggnaderna ska vara så stor att fåglarna kan passera utan att skadas. När det gäller takhöjden, kan strutsfåglar skada sig om inte avståndet mellan golv och tak är tillräckligt stort, eftersom de är högresta djur som också kan hoppa. Stängslet ska inte bara hindra fåglarna från att rymma utan ska också hindra obehöriga och rovdjur att ta sig in till dem.

Vägledande litteratur och annan information

Det danska regelverkets måttbilagor för strutsfåglar kan, i tillämpliga delar och med flexibilitet, vara användbara för att få en uppfattning om hur stora utrymmena kan vara : <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/den150575.pdf>

Struts 16. Uppbindning sker endast efter ordnation av veterinär och fixering sker endast tillfälligt, enligt gällande föreskrifter och i samband med hantering av djuren

Kontrollen bör omfatta:

- Att djuren inte binds annat än om veterinär har ordinerat detta och att de inte fängslas i benen, fjädrarna eller enbart en vinge.
- Att ev. fixering sker endast tillfälligt och i samband med hantering av djuren.

Vägledning

Då strutsfåglar inte anpassats till människan på samma sätt som de flesta andra husdjur, är de extra känsliga för störningar och hantering över huvud taget. Strutsfåglar, och då särskilt strutsarna, kan utdela kraftiga sparkar. Det kan därför vara nödvändigt att fixera dem då de ska hanteras, vid t. ex. veterinärbehandling. Ett vanligt sätt att göra detta är att en huva sätts över djurets huvud och en person håller den mot en vägg medan en annan gör behandlingen. (Se även Struts 9)

Struts 17. (B) Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen

Kontrollen bör omfatta de punkter nedan som är relevanta:

- Att det finns tillräckligt med luftintag och frånluftsdon i form av fläktar, självdragstrummor, öppen nock etc.
- Att placering av luftintagen ger en godtagbar luftfördelning i stallutrymmet.
- Att luftintagens placering och utformning inte förorsakar drag på djuren.
- Att ventilationsutrustningen fungerar som den ska (hel, injusterad och ren - d.v.s. fri från damm och spindelväv).
- Att eventuella reglersystem för ventilationen fungerar på ett godtagbart sätt.
- Att det finns skydd mot att luft kan strömma in i stallavdelningen via utgödslingssystemet.
- Att öppningar mellan stallavdelningar är stängda när de inte används.
- Att det finns skydd mot att luft från annan stallavdelning kan strömma in i stallavdelningen.
- Att luftfuktighet, koldioxid- och dammhalt, ammoniak och svavelväte inte annat än tillfälligtvis överstiger gränserna i regelverket.

- Att tillskottsvärme vid behov finns i stallavdelningen eller i delar av denna.

Vägledning

Dålig luftkvalitet indikerar bristande ventilation. Luftkvaliteten mäts vid behov t.ex. då ammoniaklukkt påtagligt känns i stalluften. Lämplig och kalibrerad mätutrustning bör användas.

Koldioxidhalten bör mätas generellt för stallet, men också där luftrörelserna är små/obefintliga. Temperatur och den relativa luftfuktigheten mäts både utomhus och inne i stallavdelningen, eftersom utomhusförhållandena påverkar även inomhusklimatet.

Mätningarna inomhus görs på samma platser som ammoniakmätningarna. Undersök vid behov luftrörelserna i utgödslingssystemet med rök (t.ex. rökpatron) och observera om röken stiger upp i stallavdelningen. Det är viktigt att mätutrustningen hanteras på rätt sätt, kalibreras med jämna mellanrum och hålls i skick (se instruktioner för instrument och förbrukningsvaror). Det är också viktigt att det dokumenteras exakt hur mätningarna sker och vilken utrustning som använts.

Om värmeunderskott uppstår i stallet under den kalla årstiden behövs tilläggsvärme för att kunna åstadkomma ett bra stallklimat med en bra luftkvalitet. Om minimiventilationsflödet minskas för mycket för att bibehålla en viss stalltemperatur blir resultatet ofta en för hög luftfuktighet med kondensproblematik, fuktiga ströbäddar/strömedel, förhöjda koldioxid och ammoniakvärden i stalluften m.m. som följd. Tillskottsvärmen kan alltså ha en stor betydelse för djurens närmiljö och upptorkningstider efter rengöring.

Det är inte ovanligt att kallras eller annat drag gör att luften blir fuktig. Orsaken kan t.ex. vara att ett luftintag är felaktigt inställt eller att kallras uppstår p.g.a. kylande ytterväggsytor, otäta staldörrar m.m. I dessa fall kan det vara bra att kontrollera luftrörelserna i och kring dessa platser med t.ex. rök för att närmare identifiera orsaken.

Struts 18. (B) Kraven på ljusinsläpp och belysning är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att det finns fönster eller andra ljusinsläpp för dagsljus.
- Att byggnader, med undantag för ligghallar som bara används under betesperioden, är försedda med artificiellt ljus.
- Att det artificiella ljuset medger tillsyn av djuren och inte orsakar dem obehag.
- Att den sammanhängande ljusperioden är minst 10 timmar per dygn.

Vägledning

Synen är strutsfåglarnas kanske viktigaste sinnesorgan och de är som andra fåglar känsliga för förändringar i dagslängd och ljusintensitet. Strutsar söker sig sällan till skuggan, utan verkar föredra att vistas i solljuset. Ljusöppningarna bör med fördel vara placerade så att en jämn spridning av ljuset i stallet uppnås. Strutsfåglar kan bli stressade av plötsliga ljud, varför uppfödare ibland låter svag nattbelysning vara tänd för att undvika panik. Eftersom strutsar är mycket känsliga för flimrande ljus, bör ej vanliga lysrör som flimrar användas. Högfrekvenslysrör, led eller glödljus är att föredra.

Struts 19. (B) Kraven på inredningens utformning avseende skaderisker etc är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta:

- Att inredningen är hel och att det inte finns utstickande delar etc. som djuren kan skada sig på.
- Att inredningen är lämpligt utformad och monterad så att den inte hindrar djuren från att röra sig på ett naturligt sätt t.ex. när de ska äta, dricka, bada i ströet eller värpa
- Att fönster, belysningsanordningar och elektriska ledningar som djuren kan nå är försedda med lämpliga skydd.
- Att utfodrings- och vattningssystem är utformade, dimensionerade och placerade så att de inte innebär någon olycksrisk för djuren.
- Att materialet i inredningen inte uppenbart innehåller giftiga ämnen (t.ex. vissa typer av impregnering) eller har en ytbeskaffenhet som kan vålla skador.

Vägledning

Strutsar är lättskrämda djur, som ofta reagerar genom att hastigt hoppa upp eller springa. De är också mycket nyfikna djur, som gärna undersöker och stoppar i sig främmande föremål. Både skruvar, spikar, balband och glasskärvor har hittats i strutsmagar. Vassa föremål kan gå igenom magen och orsaka bukhinneinflammation eller förblödning. Även besökares föremål (glasögon, örhängen, broscher m.m.) kan utgöra skaderisker. Observera att även i helt ny inredning kan lösa delar, skarvar och andra detaljer finnas som utgör skaderisker för djuren. Det är även viktigt att inredningen håller för den belastning den utsätts för från djuren, t. ex. då rör sig hastigt.

Struts 20. (B) Kraven på hägn, bete, rastgårdar, markytor, drivningsvägar, drivning och stängsel är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att marken i hägn är väl-dränerad och att den i hägn, på drivvägar och på andra ställen där strutsarna hanteras är halkfri.
- Att stängslet håller för att fåglarna rusar in i det, samtidigt som det inte skadar dem.
- Att stängslet är synligt för fåglarna.
- Att spetsiga vinklar inte förekommer och att taggtråd eller elstängsel inte används.
- Att hanterings- infångnings- och lastningsanläggning finns.
- Att fåglarna drivs i ett lugnt tempo och att elpådrivare inte används.
- Att ligghall, hydda eller annan byggnad ger dem skydd mot väder och vind samt torra och rena liggplatser.
- Att varningsskyltar finns utanför hägnet som anger att strutsfåglarna inte får störas, att föremål inte får kastas in i hägnet och att djuren kan bli stressade då människor går in i hägnet.

Vägledning

Fläckningsskador och olika frakturer är inte ovanliga skador hos strutsfåglar - särskilt hos de stora strutsarna. Då de inte anpassats till människan på samma sätt som de flesta andra husdjur, är de extra känsliga för störningar och hantering. De kan lätt få panik och rusa iväg, varför ett halkfritt underlag är mycket viktigt. Av samma anledning är det viktigt att stängsel är hållbara och inte skadar dem och att det är väl synligt för fåglarna, samt att inga skarpa hörn/spetsiga vinklar finns. Strutsar är också mycket nyfikna och stoppar ibland i sig föremål som kan skada dem invärtes. Tänk på att strutsar är starkt revirhävande, särskilt under parningstid. Man bör därför inte gå in till dem utan att hålla i ett föremål så man blir längre än strutsen – och därmed dominant- vilket får dem att hålla sig lugna. Det är förenat med livsfara att gå in till strutsar, vilket bör framgå av varningsskyltar som sätts upp vid hägnet.

Struts 21. Föremål och ämnen som kan skada djuren förvaras oåtkomliga för djuren

Kontrollen bör omfatta:

- Att föremål som djuren kan skada sig på inte förvaras där djuren kan komma åt dem.
- Att foderförråd hålls stängda och att foder inte förvaras i djurutrymmen.
- Att skåp finns för förvaring av kemikalier, mediciner etc. och att dessa finns på ställen där djuren inte kommer åt dem.

Vägledning

Strutsfåglar kan lätt få panik och rusa in i föremål som finns i deras närhet. De är också mycket nyfikna och stoppar ibland i sig olämpliga föremål och ämnen som kan skada dem invärtes.

Struts 22. Kraven på anläggningens placering är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att anläggningen inte byggts nära flygplats, järnväg, större landsväg eller på annan plats där buller, föroreningar eller andra faktorer är en risk för fåglarnas hälsa.

Vägledning

Strutsfåglar är känsliga för ljud, och särskilt för plötsliga ljud. De kan lätt få panik och rusa iväg och skada sig. Om de är rädda kan de, särskilt strutsar, försöka ta sig igenom alla hinder som de kan se över. Benbrott är inte ovanligt och läks inte bra, varför djuren istället måste avlivas. Luftballonger är det som skrämmer strutsar mest. Ballongerna är stora och väser, precis som strutsar gör när de är arga.

Struts 23. Kraven på renhållning och strö är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att stallar för strutsfåglarna har lämpligt strö på golvet senast då fåglarna är 8 veckor gamla.
- Att stallarna rengörs och utgödsas minst en gång dagligen, om inte systemet är uppbyggt för andra rutiner som ger god hygien.
- Att stallar för kontinuerlig uppfödning rengörs noggrant minst en gång per år.
- Att vid omgångsuppfödning, stall eller avdelning rengörs noggrant före varje insättning av en ny omgång djur.
- Att ströbäddarna hålls rena och torra och att ströet är av god hygienisk kvalitet.

Vägledning

Strutskycklingar pickar naturligt och undersöker sin miljö. Ibland kan de stoppa i sig för mycket strö och få förstoppning. Detta särskilt om de inte tidigt lär sig vad som är lämpligt att äta, av mer erfarna djur. Det är också naturligt för dem att picka i sig av sin egen och föräldrarnas avföring. Om de hålls på golv utan strö är dock risken att de plockar i sig för mycket avföring och får både tarm- och luftvägsproblem. Risken för detta kan minskas genom att hålla dem på lämpligt strö med erfarna djur och att gödsla ut regelbundet. För att helt eliminera risken hålls ofta kycklingar under de första veckorna på spaltgolv. Senast från åtta veckors ålder ska de dock hållas på strögolv. Gärna på lång halm som är svår att äta.

Struts 24. Golvet har en jämn och halksäker yta och är lätt att rengöra

Kontrollen bör omfatta:

- Att golvet är jämnt och halkfritt och utformat så att inte djuren riskerar att skadas.
- Att golvet är lätt att rengöra.

Vägledning

Golvytan i samtliga djurutrymmen bör ha en lämplig friktion, så att djuren kan gå tryggt och säkert på gångytorna. Titta på hur djuren rör sig och om det finns ytor som djuren halkar på. Fråga djurägare hur underhållet av golv och ströytor sköts. T. ex. om skador och ojämnheter lagas och om golvet får torka upp ordentligt mellan djuromgångar i de fall då omgångshållning tillämpas.

Struts 25. Buller i stallet har godtagbar nivå och frekvens

Kontrollen bör omfatta:

- Att mekaniskt buller från framför allt frånluftsfläktar inte annat än tillfälligtvis överstiger gränserna i föreskrifterna.

Vägledning

Eftersom strutsfåglar är känsliga för ljud, är konstant buller, också på en låg nivå, stressande för dem. Även om strutsfåglar vanligtvis är ganska tystlåtna djur, kan buller också hindra dem från att uppfatta läten som är signaler och viktiga för kommunikationen djuren emellan. Om stallet upplevs som bullrigt, görs mätning av buller med ljudnivåmätare. Kontrollera buller från fläktar genom att mäta vid maxventilation i djurutrymmena. Kontrollera också varvtalsreglerade fläktar genom att mäta vid olika varvtal. Kontrollera bullernivå i djurutrymmena på olika platser i djurhöjd när djuren befinner sig i stallet.

Högt buller från en fläkt kan betyda att bullerdämpning behövs, eller indikera att den är felaktigt monterad, sliten och behöver renoveras eller bytas ut. Ta en diskussion med djurhållaren om att kontrollera utrustningen.

Struts 26. Strutsfåglarna har tillgång till sandbad

Kontrollen bör omfatta:

- Att djuren har tillgång till sandbad.

Vägledning

Sandbad är mycket viktigt för strutsarna för att hålla fjädrarna och kroppen fria från smuts och parasiter. Har fåglarna sandbad i hägnet, måste man när det är tjäle ordna konstgjorda sandbad. Sand är lämpligt, eftersom det är genomsläppligt och torkar fort, kan saneras och dessutom inte är lockande för djuren att äta av. Även andra material än sand kan fungera, som t ex kutterspån eller hackad halm, men de bör helst uppfylla dessa kriterier.

Struts 27. Kraven avseende hållande av strutsfåglar i hägn är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att strutsfåglar äldre än tre månader dagtid har tillgång till hägn.
- Att de hålls inomhus endast tillfälligtvis då vädret är ogynnsamt.
- Att de hålls inomhus på natten under den tid på året då betestillväxt inte sker.
- Att hägnet ger dem tillräckligt utrymme och skydd.
- Att djuren tränats att söka skydd vid dålig väderlek.
- Att stängselnät är väl uppsatt och underhållet och att föremål som kan skada djuren inte finns i hägnet.
- Att markytor som är hårt belastade är hårdgjorda eller dränerade, och behandlade så att halka förhindras.

Vägledning

Djurens allmäntillstånd, hull, fjäderdräkt, ålder etc. påverkar deras köldtålighet och lämplighet för utevistelse under den kalla årstiden. De yttre förhållandena är av stor betydelse. I kallt och torrt klimat är fjädrarnas/dunens isolerande förmåga god, vid regn och blåst kyls djuren lättare ner. Eftersom strutsfåglars fjäderdräkt till stor del

består av dun, som fort blir blöta, är det viktigt att strutsarna från tidig ålder tränas att söka skydd, om de inte självmant gör detta. Strutsfåglar är inte rädda för vatten, utan badar gärna om det finns möjlighet och kan dessutom simma. Detta kanske kan förklara varför de inte automatiskt söker skydd vid regn, om de inte lärt sig detta vid låg ålder (3-4 veckor). Fråga djurägaren hur detta hanterats. Det är viktigt att hägnet sköts så att halka (på lera eller is) undviks. Halkolyckor som kan orsaka fläkning är inte ovanliga, särskilt när det är blött och kallt.

Struts 28. Förbudet mot utrustning som ger strutsfåglarna en elektrisk stöt är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta:

- Att drivningen av strutsfåglar sker i lugnt tempo och att elpådrivare eller elstängsel inte används.

Vägledning

Eftersom stutsar är extremt lättstressade, är det mycket viktigt att de drivs i ett lugnt tempo. Av det skälet används inte el i strutshållning.

Struts 29. Kraven avseende ligghallar är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att ligghallarna består av minst tre väggar och tak.
- Att fåglarna kan stängas in i ligghallarna.

Struts 30. Krav kring brandskydd och beredskap vid elavbrott är uppfyllda

Förutsättningar finns för att kunna rädda djuren vid brand och godtagbart brandskydd

Kontrollen bör omfatta de punkter nedan som är relevanta:

- Byggnadstekniska lösningar t.ex. brandsäkra väggar, placering av huskroppar, ventilationsanläggningens utformning (särskilt vad gäller hur tilluft tas in i djurutrymmet). Kontrollera mot förprövningshandlingarna.
- Om det finns evakueringsdörrar och att dessa är placerade i olika väderstreck och i olika delar av byggnaden. Det är en fördel om det finns information på dörrar om vem som ska kontaktas om brand eller annan fara upptäcks.
- Att utgångarna inte är blockerade och att de vintertid hålls fria från snö.
- Att utrustning finns lättillgänglig för att evakuera djuren, då detta är möjligt.

- Om uppsamlingsplats finns eller snabbt kan anordnas i närheten av djurstallet/stallarna – inomhus/utomhus.
- Att elinstallationer och ledningar är i bra skick och att dessa och sensorer för larmanordningar hålls rena från damm och brandfarligt skräp.

Godtagbar plan finns för upprätthållande av djurskydd vid elavbrott

Kontrollen bör omfatta:

- Att djurhållaren har upprättat en plan för skötsel av djuren vid ett strömavbrott.
- Att planen kan fungera även under en längre tidsperiod. Att förutsättningar finns för att upprätthålla ett acceptabelt djurskydd avseende ventilation, vattenförsörjning (utfodring och frostskydd), utgödsling och belysning.
- Om eget reservkraftverk finns eller reservel finns lätt tillgängligt på annat sätt.
- Att det finns möjlighet att snabbt koppla in reservkraftverket på gårdens elnät.

Struts 31. Vid avel finns det lämpliga platser för reden

Kontrollen bör omfatta:

- Att det vid avel finns lämpliga platser för reden.

Vägledning

Strutsfåglar bygger sina reden på olika sätt beroende på art. Medan emun bygger ett bo av löv och kvistar, är nanduns och strutsens bon enklare gropar. Vid uppfödning är det viktigt att se till att redena är torra och rena och belägna på torra ställen. Äggen har stora porer och smuts och sporer kan mycket lätt tränga in i och förstöra ägget. Idealiskt är att strutsredet finns på en hårdgjord yta som är täckt med ren sand. För att desinficera äggen innan de läggs i ruvare, belyses de ibland med UV-ljus. Värpsäsongen styrs med ljusprogram och tillgång till kraftfoder. Vanligt är att den sätts igång på hösten (november), vilket ger värpning i januari och kläckning under vår sommar. Det tar ungefär 42 dagar för ett ägg att utvecklas till kyckling hos struts och nandu, medan det för emu tar ca 56 dagar.

Struts 32. (B) Daglig tillsyn sker av automatiska system och anordningar

Kontrollen bör omfatta:

- Att automatiska utfodrings- och vattningssystem fungerar samt inte är i behov av reparation.
- Att rutiner för utförandet av den dagliga kontrollen finns.
- Driftssäkerhet för olika system och anordningar i samtliga stall/stallavdelningar samt planering för driftavbrott.

Vägledning

Fråga djurhållaren hur ofta kontrolleras att automatiska vatten-, utfodringsutrustning, ventilationssystem, utgödslingssystem m.m. fungerar. Testa ett utspritt urval av vattenniappar för att se om de fungerar och att de inte läcker. Be djurhållaren demonstrera och förklara test av foderautomater om sådana finns. Trasig eller nedsmutsad utrustning, foderspill etc. är ett tecken på bristande tillsyn. Hur får djurhållaren vetskap om att vatten- /fodersystemet är ur funktion? (Se även Struts 30.) Vatten- och utfodringsanordningar ska hålla en god hygienisk nivå, en bra standard och ska vara i funktionellt skick. Bristande tillsyn på automatiska foder- och vattenanordningar kan inverka negativt på djurens och djurutrymmens hygien.

Struts 33. (B) Mekaniskt ventilerade stallar har nödventilation

Kontrollen bör omfatta:

- Att det finns nödventilation i mekaniskt ventilerade stallar.

Vägledning

Ventilationen i en avdelning med fläktar ska som utgångspunkt alltid betraktas som mekaniskt ventilerat. Beläggningen i stallar med struts är dock aldrig så stor så att någon speciell nödventilation är nödvändig. Om det finns öppningsbara fönster eller andra tilluftsöppningar som kan öppnas för att skapa tvärdrag, räcker detta. Strutsar i det vilda kan klara temperaturer upp till 50 grader C.

Struts 34. (B) Utfodring sker på ett sånt sätt så att alla djur kan äta lugnt och naturligt

Kontrollen bör omfatta:

- Att utfodringsanordningarna gör det möjligt för djuren att inta foder på ett lugnt och naturligt sätt.
- Att alla djur kan äta samtidigt.

Vägledning

Fodertråg och andra utfodringsanordningar ska vara dimensionerade och placerade så att djuren kan ha en naturlig kroppsställning då de äter och så att alla djur kan äta samtidigt. Kycklingar har i början (ca första veckan) ofta lättare att äta fodret om det är utspritt över golvet än om det serveras i skålar, vilket sedan kan göras. De är dock mycket uppmärksamma på både skålarnas och fodrets färg och form/struktur.

Struts 35. (B) Djuren ges foder som garanterar en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel

Kontrollen bör omfatta:

- Att strutsfåglarna dagligen får foder av lämplig struktur och storlek och att fodergivan är tillräcklig, allsidig och ger tillräckligt med näring.
- Att kycklingar yngre än tre månader ska ha ständig tillgång till foder och att de från en veckas ålder även erbjuds grovfoder

Vägledning

Vissa företeelser kan vara svåra att kontrollera vid ett enstaka kontrolltillfälle på gården. Utgå då från vad som går att se vid kontrollen. Tyder allt på att djuren är i normalt hull och får vad de behöver i form av foder och vatten av god kvalitet samt att djuren är i god hälsa, kan ”Ja” markeras i checklistan.

Avmagring, sjukdomar, dåligt allmäntillstånd och beteendestörningar såsom fjäderplockning kan bero på otillräckligt med foder, undermåligt foder eller näringsmässigt obalanserad foderstat. Om problem finns, tag reda på om djuren har ständig tillgång till foder eller måltidutfodras, hur ofta fodret beräknas och justeras. Har foderanalys gjorts och har djurhållaren i så fall tagit hänsyn till resultaten?

Det förekommer att foderföretagen har svårt att ta fram foder som är rätt anpassat för djurslaget. Foder som inte är anpassade kan ge problem med t.ex. fjäderplockning. Detta innebär att det kan vara svårt för den enskilde djurhållaren att i dessa fall påverka problemen. Det är dock alltid djurhållarens ansvar att försöka lösa problemen. Diskutera med djurhållaren om och hur eventuella kontakter med rådgivare/foderföretag tagits och vad de lett till.

Struts 36. (B) Kraven på tillgång till vatten och på vattnets kvalitet är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att djuren har ständig tillgång till vatten, om inte en veterinär ordinerat annat. (För kycklingar yngre än tre månader är det tillåtet att tillfälligt och under noggrann övervakning begränsa vattentillgången).
- Att vattenanordningarna fungerar genom att testa ett urval av dem. De ska fungera, men inte läcka – d.v.s. rinna av sig själv. (Se även Struts 32.)

Vägledning

Små kycklingar kan bli fixerade vid att dricka vatten, varför det kan vara nödvändigt av djurhälsoskäl att tillfälligt begränsa vattentillgången.

Vatten till djur ska vara av god kvalitet. (Se Jordbruksinformation 13, 1999: Vatten till husdjur, sid 24.) Ta reda på om kommunalt eller enskilt vatten används. (Observera att vid kommunalt vatten är vattenanalys inte ett krav.) I vilken omfattning utförs vattenanalys vid behov? Fråga efter ev. analysvar. Det är viktigt att förvissa sig om var i stallet vattenprovet är taget, vilken typ av vattentäkt används och hur vattentäkten är placerad i förhållande till djurstallet/djurstallarna. Detta har betydelse för att kunna bedöma risken för föroreningar. Gödsel ska inte förekomma i vare sig fodret eller vattnet. Vattnet till strutsfåglar bör helst vara rumstempererat (och minst ca 15° C på vintern).

Struts 37. (B) Hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt

Kontrollen bör omfatta:

- Att hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt.

Hormoner och vissa andra läkemedel får inte ges till djur. Det finns dock vissa undantag från förbudet.

Vägledning

Avstämning kan ske genom att ta del av journal.

Struts 38. Strutsfåglar har från sex dagars ålder tillgång till sand eller stenar av passande storlek och mängd för att underlätta matsmältningen

Kontrollen bör omfatta:

- Att kycklingarna från sex dagars ålder har tillgång till sand eller stenar av lämplig storlek.

Vägledning

Strutsfåglar har, liksom andra fåglar, inga tänder och behöver därför äta grus för att kunna mala sönder födan i magen. Lämplig storlek på stenar för kycklingar är ungefär risgrynsstorlek. Ibland stoppar sig dock kycklingarna för fulla med stenar och får förstoppning. Bidragande orsaker tros vara ett felaktigt ätbeteende (se Struts 12) och för lite motion.

Struts 39. (B) Operativa ingrepp utförs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt

Kontrollen bör omfatta:

- Att ingrepp som får ske utan veterinär medverkan t ex vingmärkning, utförs av person med tillräckliga kunskaper och att övriga eventuella operativa ingrepp utförs av veterinär.

Vägledning

Be att få ta del av journal.

Struts 40. Kraven som gäller för injektioner är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Om besättningen har delegerad djursjukvård och i så fall om person som utför injektioner har genomgått kurs i delegerad läkemedelsanvändning.

Vägledning

Det är ovanligt med injektioner i strutshållning. Läkemedel ges oftast på annat sätt.

Struts 41. (B) Kravet på att avel inte innebär onödig stress och lidande följs

Kontrollen bör omfatta:

- Att avel med sådan inriktning som kan medföra lidande för djuren inte sker.
- Att stallarna är utformade så att kontakt mellan avelsgrupper inte orsakar onödig stress.
- Att angränsande hägn för könsmogna strutsfåglar är avskilda från varandra så att aggressiva attacker mellan fåglarna och stressande kontakter mellan avelsgrupper förhindras.

Vägledning

Strutsar är starkt revirhävande, särskilt under parningstiden, varför avelsgrupper ska hållas tillräckligt åtskilda från varandra, så att djuren inte stressas. Detta kan ske med skåp eller siktskydd i huvudhöjd. Övrig tid är det möjligt att ha strutsar i storgrupper som man bildar under viloperioden eller före könsmognad. Fråga djurägaren om problem finns i besättningen och vilka åtgärder som i så fall vidtagits.

Struts 42. Kraven på att vildfångade strutsfåglar eller strutsfåglar från ägg lagda av frilevande sådana fåglar inte får hållas följs

Kontrollen bör omfatta:

- Att de djur som hålls inte är viltfångade
- Att de djur som hålls inte kommer från ägg från frilevande strutsfåglar.

Vägledning

Kontrolleras genom att ta del av inköpsjournaler.

Struts 43. Stämmer det att inga övriga brister upptäcktes vid kontrollen?

Här kan du ta upp sådana brister du har noterat, men inte kunnat hitta någon lämplig punkt i checklisten att fylla i bristen på.

Struts 44. Stallet är förprovat och godkänt vid slutbesiktning

Kontrollen bör omfatta:

- Är nuvarande utformning av stallet/djurutrymmet godkänd vid förprövningsbesiktningen eller vid en efterhandsprövning?
- Används stallet/djurutrymmet på sådant sätt som den godkänns för vid förprövningsbesiktningen eller vid en efterhandsprövning eller har något ändrats eller byggts om?

Vägledning

Inför kontrollen är det viktigt att veta vilket utförande som stallet vid förprovningen har godkänts för och under vilka förutsättningar i övrigt som godkännandet grundar sig på, t.ex. vad gäller djurslag, djurkategori eller djurantalet. Med god kännedom

om detta minskas t.ex. risken att krav ställs som står i strid med beslut som fattats vid förprovningen eller förprovningsbesiktningen. Det minskar också risken att ytterligare krav ställs rörande sådant som skulle ha beaktats vid själva förprovningen, d.v.s. i det fall det föreligger ett så kallat gynnande förvaltningsbeslut.

För att få tillräcklig kännedom om den aktuella gården så bör en noggrann genomgång göras av gårdens förprovningshistorik och aktuella förprovningshandlingar. Vid en sådan genomgång bör särskilt observeras om förprovningsbesiktning har skett av förprovade stallar och djurutrymmen. Detta eftersom det inte är ovanligt att stallets slutliga utförande eller användning skiljer sig jämfört med de förutsättningar som gällde på förhand, d.v.s. vid förprovningen. Vad som godkänts vid förprovningsbesiktningen är därför av största vikt att känna till vill djurskyddskontrollen. Om förprovningsbesiktning inte har gjorts bör en sådan samordnas med djurskyddskontrollen.

- Kryssa "ej aktuellt" i checklistan om stallet/djurutrymmet inte omfattats av kravet på förprovning.
- Kryssa "nej" i checklistan om stallet/djurutrymmets nuvarande utformning eller användning omfattats av kravet på förprovning men inte har förprovats.

I dessa fall bör ärende om efterhandsprovning enligt 6 kap. 2 § djurskyddslagen samt ärende om särskild avgift enligt 10 kap. 1 och 4 §§ djurskyddsförordningen initieras. (Observera att efterhandsprovning endast gäller för förprovningspliktiga åtgärder som skett efter den 1 januari 2004.)

- Kryssa "ja" i checklistan om stallet/djurutrymmets nuvarande utformning och användning stämmer överens med vad som godkänts vid förprovningsbesiktningen eller vid efterhandsprovning.

Om förprovningsbesiktning har skett men utformningen eller användningen av stallet/djurutrymmet avviker från vad som godkänts vid besiktningen ska du:

- Kryssa "ja" i checklistan om konstaterade avvikelser ändå är godtagbara.
- Kryssa "nej" i checklistan om konstaterade avvikelser inte är godtagbara.
- Kryssa "ej kontrollerat" i checklistan om bedömning inte kan göras.

Om stallet/djurutrymmets nuvarande utformning och användning godkänts vid förprovning men inte slutbesiktigats bör om möjligt kontroll tillika slutbesiktning göras av att stallets utformning och användning är i enlighet med förprovningsbeslutet eller i övrigt kan godtas.

- Kryssa "ja" i checklistan om så är fallet eller om konstaterade avvikelser är godtagbara.
- Kryssa "nej" i checklistan om konstaterade avvikelser inte är godtagbara.

- Kryssa "ej kontrollerat" om sådan kontroll eller slutbesiktning inte kan göras.